Suur- ja kesktööstus Tartus (1914.—1922. a.).

Ajajärk	Aastal	Ettevõtete üldarv	Suhtarvuliselt	Tööliste üldarv	Suhtarvuliselt	Keskm. tööliste arv ühes tööstuses	Suhtarvuliselt
Enne ilmasõda	1914	35	100	952	100	27.2	100
Peale ilmasõda, Eesti iseseisvuse ajal	1919	28	80	834	88	29.8	109
	1920	48	137	1420	149	29.2	107
	1921	52	148	1423	149	27.4	100
	1922	62	177	1887	198	30.4	112

Seega on kesk- ning suurtööstuste ja neis töötavate tööliste arv 1922. a:ni peaaegu kaks korda (100:177 ja 100:198) suuremaks tõusnud, kui ta oli enne ilmasõda. Keskmine tööliste arv tööstuses sellevastu ei ole tunduvalt tõusnud, vaid see, et ta kõigub 30 ümber, näitab, et sõna tõsises mõttes pole siin tegemist suurtööstusega, vaid arenenud kesktööstusega. Lisame veel juurde, et Tartu tööstus on kujunenud peamiselt siseturu nõuete kohaselt ja seisab oma mitmekesisusega esimesel kohal Eestis; seega on meil olemas ta üldiseloomustus.

Natuurprodutsentne tagamaa esitab linnalisele tööstusele saadusi ümbertöötamiseks (näiteks puu-, kiu-, seebi-, karusnaha- jne. tööstused) ning äraelamiseks (põllunduse, karjanduse, kalanduse jne. saadused) ja nõuab talt uusi riistu ning masinaid kui ka vanade parandamist. Seetõttu on esimene koht Tartu tööstuses just metallitööstusel.

Tartu metallitööstus koosneb enamikult masinavalmistajaist ja -remontijaist vabrikuist, ent leidub ka vasksepa- ja kaalutööstusi, telefonivabrik ja peenmehaanika-töökoda. Põllunduses, karjanduses, metsanduses jm. vajatavate riistadena valmistatakse: atru (eriti teotseb sel alal „Tegur"), rehepeksu-masinaid, veeturbiine, veskite seadeldusi (G. ja H. Lellep'i masinavabrik), vankripusse, -telgi ja -vedrusid (J. Peets), õlipresse, sindlilõikamis- ja biskviidimasinaid (J. Ratnik), piimameiereide sisseseadeid, nagu piima eelsoendajaid, koorepastörisaatoreid, pumpi, transmissioonilaagreid (G. Peets), siis piirituse- ja pärmivabrikute tarbeid, saekaatreid (A. Hofrichter'i vasksepa- ja masinate-töökoda), lauavabrikute ja saeveskite sisseseadeid, lauakantijaid, kappsaagi, kreissaagi, höövli- ja lihvimismasinaid (J. Haubner'i masinavabrik), raudbetooni- ja telliskivi-masinaid, autogeenseid generaatoreid („Tehnik"), pliite, padu, patent-ahjuuksi (G. ja H. Lellep) jm.

Mitte vähem tähtsad ei ole parandustööd, põllutöö-riistade ja -masinate remontimine ning uute osade valmistamine („Tegur", A. Hofrichter, „Mars", A. Lõoke). Rehepeksu-garnituure, autosid,

Tartumaa, lk. 658